

Oponentský posudek na disertační práci Miroslava Nedorostka

„Moravská skrytá církev“

Dizertační práce o „moravské“ skryté církvi využívá několik metodických přístupů z oblasti historiografie a sociálních věd. Část, která líčí příběh „moravské“ skryté církve (převážná část práce), je založena na metodách z historického oboru (interpretace pramenů včetně rozhovorů). Poslední část se snaží pomocí Zakotvené teorie kategorizovat činnosti aktérů ve vztahu ke skupině. Oponent má za to, že jeden z hlavních problémů práce tkví v nedostatečné integraci metodických přístupů.

Autor zkoumá fungování „neoficiálních církevních struktur“ (str. 10) spjatých s působením Jana Blahy a především Felixe Davídka. Autor se ptá, „jaké faktory ovlivňovaly jejich aktivity a následnou integraci konkrétních tajně vysvěcených kněží, případně biskupů, do veřejné církve“ (str. 15). Dále chce autor kategorizovat tyto aktivity a jejich aktéry. Práce je rozdělená do pěti kapitol, přičemž první dva jsou úvodní a poslední přináší závěry. Třetí kapitola líčí hlavní proměny římskokatolické církve ve světě a v Československu ve 20. století. Čtvrtá kapitola popisuje skrytou církev dle některých osobností, její historie a aktivit. Aplikuje pak některé aspekty tzv. Zakotvené teorie na předmět studie a přináší jakousi charakteristiku činnosti „moravské“ paralelní církve. Práce obsahuje i 14 rozhovorů s aktéry této struktury v římskokatolické církvi.

Autor došel k závěru, že aktivita jim zkoumané uskupení „byla rozsahem nejvýznamnější paralelní aktivitou v komunistickém Československu, která navíc rozvíjela vlastní, inovativní pojetí církve a katolicismu, což se později ukázalo jako překážka v integraci.“ S tím nelze než souhlasit, ale autor mohl tento závěr daleko víc odůvodnit a upřesnit.

Velká část práce přináší shrnutí toho, co dosavadní bádání o skryté církvi zjistilo (především J. Hanuš a P. Fiala). I část o římskokatolické církvi ve 20. století (k. 3) nepřináší vlastní zjištění, ale vychází ze sekundární literatury. To znamená, že přes polovinu práce (cca. do str. 157) je především převyprávění toho, co nacházíme i jinde. Autor v této části sice doplňuje a upřesňuje, ale nenabízí jinou perspektivu.

Jinou perspektivu předkládá druhá část 4. kapitoly, kde autor analyzuje fungování paralelní církve. Největší přínos práce zde spočívá v rozkrývání vztahů mezi aktéry a v líčení jejich aktivit. Autor mj. ukazuje, že někteří činitelé udržovali dobré kontakty s „oficiální“ církví, že vyvstává otázka, nakolik považovali své aktivity za neslučitelné či odlišné od „veřejné“ pastorace. Dále se autorovi podařilo ukázat, že podzemní církev nebyla totožná s osobou a působením biskupa Felixe Davídkem, ale zároveň je evidentní, že jeho role byla dominantní. Už jen argument, že pro zdárnou integraci do oficiálních struktur po r. 1989 chyběla skryté církvi osobnost Davídka (str. 229), je potvrzení jeho významu.

V části 4.2 se autor pak pokouší o kategorizaci aktivit skryté církve ve vztahu k některým aktérům. Oponent považuje tuto část za nejslabší, protože vůbec nepřináší hlubší vzhled do jednání, motivací, důsledků a významu činitelů skryté církve. Ve svém kódování rozhovorů se autor rozhodl pro spíše obecnější kódy, což ho vede k celkem banálnímu zjištění o některých aspektech aktivit skryté církve (např. že intenzita zapojení aktérů do činnosti skryté církve záviselo na osobních, rodinných

podmínkách). Přitom neměl autor nedostatek pramenného materiálu, naopak rozhovory, které disertace uvádí jako přílohy, nabízí velmi bohatý materiál k otázkám jednotlivých příběhů, motivace, teologických postojů, názorů, sociálního postavení a konsekvencí zvolené cesty pro samotné aktéry. Autor správně argumentuje, že kvůli omezenému množství písemného materiálu je výzkum o skryté církvi odkázán na orální historii. Podle toho také postupoval a nasbíral vzácnou sbírku rozhovorů s pamětníky ze skryté církve. I struktura těchto rozhovorů, zaměření otázek a zaujatost tazatele z nich činí hodnotný pramen. Právě absence institucionálního rozměru skryté církve a chybějící písemné prameny by měly vést k zdůraznění osobního rozměru v příběhu skryté církve. Nelze ho vyprávět bez toho, že zároveň se také vypráví příběh jednotlivých aktérů. Přesto, že autor měl k dispozici dostatek materiálu v podobě rozhovorů, nedokázal ho dostatečně zakomponovat do své analýze skryté církve. Díky zajímavé a důležité sbírce rozhovorů měl autor velkou příležitost napsat studii o paralelních strukturách v české římskokatolické církve za komunistické diktatury, ale bohužel ji nevyužil.

Autor se ve své argumentaci snaží o přístupný a vyvážený jazyk, což je třeba ocenit. Na některých místech ho vyváženost ovšem opustilo. Např. na str. 128 tvrdí, že litoměřická fakulta byla „řízená“ komunisty („kontrolovaná“ je samozřejmě patřičnější), nebo na str. 210 píše, že jistý kněz je „prorežimní“ (zde lépe „konformní režimu“). Na str. 228 přebírá tehdejší argument Tomáše Halíka, že novinářská „senzacechtivost“ komplikovala otázku integrace duchovních skryté církve do oficiální církve. Není jasné, proč by novináři měli mlčet o tak závažném tématu římskokatolické církve krátce po pádu komunistického režimu. Ohleduplnost k bezradnosti církve snad nemůže být argument, proč nevyprávět zcela neznámý a důležitý příběh církevního života za komunistické diktatury. Mezi těmi drobnostmi patří i řazení pramenů a literatury. Pro přehled by velmi pomohlo, kdyby seznam rozlišoval mezi primárními a sekundárními prameny a uváděl orální prameny zvlášť.

Přes tyto kritické poznámky doporučuji disertační práci Miroslava Nedorostka k obhajobě.

Praha, 20. ledna 2017

Peter Morée